

FABIUS HERDACHT

Herdenking naar aanleiding van het
feit, dat Prof. Mr D. P. D. Fabius in
1851 geboren werd, gehouden op
Vrijdag 1 Juni 1951 in de Engelse
kerk op het Begijnhof te Amsterdam
onder auspiciën van de juridische fa-
culteit der Vrije Universiteit.

Openingswoord van Prof. Mr N. Okma, decaan der juridische faculteit.

Dames en Heren,

Wie wel eens een bezoek gebracht heeft aan één van onze openbare Universiteiten, werd daar zeker getroffen door de reeks van portretten van vroegere en latere hoogleraren, waarmede men de wanden van senaats- of ontvangstzaal heeft versierd. Er schuilt in zulk een galerij een zekere tragiek. De meeste van deze hoogleraren zullen in hun tijd wel een bepaald aanzien hebben genoten; hun huisgenoten behandelden hen met respect; hun studenten beschouwden hen met vrees of zelfs met toegenegenheid; wellicht waren zij in ruimere kring bekend en geacht bij tijd- en vakgenoten. Nochtans zijn slechts weinigen ontsnapt aan de vergetelheid. Slechts een hoogst enkel is er onder deze vele portretten, dat een dankbaar nageslacht nog kent.

Men zou kunnen menen, dat dit aan de V.U. anders is. De V.U. is nog jong. Haar portretten zijn niet talrijk. De meeste dergenen, die aan haar hebben gedoopt, zijn althans bij sommigen van het thans levend geslacht nog wel uit eigen herinnering bekend. Bovendien: de band aan de oude hoogleraren is bij ons zo geheel anders. Ouderen en jongeren, studenten en docenten: het was en is ons allen te doen om dezelfde zaak, n.l. een wetenschapsbeoefening op de grondslag der Gereformeerde beginselen. De continuïteit van deze doelstelling brengt vanzelf mede een continuïteit in de belangstelling voor wat vroegere generaties hebben gedacht en gedaan. Zo zou men kunnen denken.

Helaas is de werkelijkheid anders. Ontstellend is vaak het gebrek aan kennis omtrent zaken en personen, geschriften en geschiedenis, óók aan de V.U.

Vandaar, dat de Juridische Faculteit meende het feit, dat 100 jaar geleden een der meest markante figuren uit haar midden geboren werd, publiekelijk te moeten gedenken. Elke gedachte aan persoonsverheerlijking is haar daarbij verre. Alleen zal ook bij de herdenking van wijlen *Prof. D. P. D. Fabius* zeker blijken, dat, wie de geschiedenis in de rechte gemoedsgesteldheid benadert, altijd stof vindt tot verheerlijking van Gods Naam.

Toespraak van Prof. Dr H. Dooyeweerd rector magnificus der Vrije Universiteit.

Dames en Heren,

Wanneer ik op verzoek van de Decaan der Juridische faculteit hier als Rector Magnificus een kort openingswoord spreek, dan wil ik aanstonds een mogelijk misverstand afsnijden.

Deze herdenkingssamenkomst is niet mede onder verantwoordelijkheid van de Senaat der V.U. belegd. Zij berust uitsluitend op het initiatief der Juridische faculteit.

In het tegenovergestelde geval zou men terecht de vraag kunnen stellen waarom b.v. de honderdste geboortedag van andere hoogleraren der Vrije Universiteit, zoals van Prof. F. L. Rutgers en van Prof. J. Woltjer niet in het universitaire kader is herdacht.

Maar de zaak is deze, dat dit aan onze Universiteit niet gebruikelijk was.

De Juridische Faculteit heeft, zonder aldus een bindend precedent te willen scheppen, behoefte gevoeld de honderdste geboortedag van haar eerste hoogleraar, Prof. Fabius, te herdenken. En dat ik daarbij een kort openingswoord spreek vindt zijn voornaamste grond in het feit, dat ik thans het enig overgebleven lid der faculteit ben, die het voorrecht heeft gehad de colleges van Prof. Fabius te volgen en persoonlijk in vrij nauwe aanraking met hem te zijn geweest. Het moet de tegenwoordige generatie bijna als een legende in de oren klinken, dat één man vier jaar lang de last van deze faculteit alleen gedragen heeft. Maar toen Fabius op 21 October 1880 de leerstoel in staatsrecht en aanverwante vakken aanvaardde, had hij inderdaad niemand naast zich, die die last met hem kon delen. En hij moest daarom spoedig ook colleges in de encyclopaedie der rechtswetenschap en het Romeinse recht op zich nemen, waarbij zich ook de wijsbegeerte van het recht voegde. Zeven en dertig jaar lang — met een korte onderbreking waarin het staatsrecht met het onderwijs in het burgerlijk- en handelsrecht werd verwisseld, heeft hij deze colleges gegeven.

Beziëld door een grote liefde en geestdrift voor de gereformeerde beginselen heeft hij zowel in zijn onderwijs als in zijn talrijke geschriften die beginselen zoals hij die verstond met grote kracht van overtuiging uitgedragen.

Voor de juridische faculteit zocht hij die beginselen misschien meer op het gebied der staatkunde dan in het positief rechtswetenschappelijk denken zelve tot uitdrukking te brengen. En daarbij wilde hij overal de door Groen van Prinsterer getrokken lijnen verdedigen tegen wat hij in het later optreden van de antirevolutionaire partij als een deformatie van de zuivere beginselen meende te moeten brandmerken.

In zijn rede „Verleden en toekomst” door hem op nagenoeg tachtigjarige leeftijd ter gelegenheid van het gouden jubileum der V.U. gehouden, kan men nog eens een praegnante samenvatting vinden van zijn principiële opvattingen, die hij zonder aanzien des persoons, tegenover ieder verdedigde. Op verschillende punten zullen wij thans met hem van mening moeten verschillen; voor de positieve rechtswetenschap zelve zullen wij thans — onafhankelijk van de politiek — een critisch gereformeerde grondlegging vragen — maar dit alles doet niets af van de grote betekenis van Fabius als voortrekker in de strijd om een gereformeerde rechtsbeschouwing.

En wie de moeite neemt zijn zwaar met citaten beladen geschriften nog eens door te werken, met name die op het gebied van staats- en volkenrecht, zal tussen het erts veel goudkorrels kunnen opdelfen, die voor de gereformeerde wetenschap van blijvende waarde zijn.

In de omgang met mensen, ook met zijn collegae en studenten kon Fabius wel eens stroef en hooghartig schijnen, een man van strenge vormen, die voor een meer gemoedelijk optreden niet toegankelijk was.

Maar wie hem nader wist te komen en door het strenge masker wist heen te dringen, ontdekte een uiterst gevoelig hart, dat warm klopte voor wie zijn hulp nodig had, en een teder christelijk geloofsleven, dat tegelijk de verborgen bron was voor zijn gehele levens- en denkhouding.

Fabius was een imponerende persoonlijkheid, die bij vriend en tegenstander respect afdwong door de ernst en niets en niemand ontziende eerlijkheid, waarmede hij tegen halfslachtigheid en beginselloosheid te velde trok.

Die ernst en strijdbare toewijding aan het gereformeerde beginsel hebben wij thans aan onze Universiteit in hoge mate nodig, nu de beginselloosheid veelszins als bij uitstek christelijk wordt voorgesteld en de enorme uitgroei onzer academie in de breedte ons met zorg vervult, of de fundamenten het gebouw nog wel overal dragen.

In dat licht zou ik deze herdenkingssamenkomst willen zien: als een opwekking tot hernieuwde bezinning op de eis van het gereformeerde beginsel in ons onderwijs, in onze wetenschapbeoefening en in het studentenleven op onze Hogeschool. Dan vallen de mensen, ook de leidende figuren onder ons, met al hun zonden en gebrekkige inzichten weg en worden wij van aangezicht tot aangezicht geplaatst tegenover Hem, in Wiens kracht deze Universiteit werd gesticht. Het gereformeerde beginsel wordt krachteloos gemaakt zodra men iets gaat afdoen van zijn schriftuurlijke eis, heel ons leven in al zijn uitingen innerlijk te doen reformeren door de drijfkracht van Gods Woord en Geest.

En het kan alleen in de wetenschap doorwerken, wanneer wij ons weer ten volle bewust gaan worden, dat er geen z.g.n. neutrale of puur technische gebieden bestaan, die aan die centrale eis zouden kunnen worden onttrokken.

Want de vlucht in z.g.n. neutrale of puur zakelijke gebieden betekent zelfverheffing en afgodendienst. Maar Christus Jezus eist de totale overgave van ons hart, het centrum van ons leven, en vandaaruit ook de totale overgave van ons wetenschappelijk denken. Zolang onze Universiteit die eis blijkt te verstaan, zal zij een grote en heilzame invloed in de wetenschap en in heel het volksleven blijven oefenen; zodra zij daaraan ontrouw wordt, zal zij ondanks alle uitwendige groei, haar eigen doodvonnis tekenen en haar zelfstandig bestaansrecht verloren hebben.

Mogen wij ons dit dilemma op deze herdenkingssamenkomst opnieuw diep bewust worden.

Ik heb gezegd.